CZU: 37.015.3:159.9.072.922.8 **https://doi.org/10.59295/sum9(189)2025_19**

REPREZENTĂRILE ADOLESCENȚILOR PRIVIND VALORILE STILULUI EXISTENȚIAL

Aurelia BEȚIVU, Tatiana ȘOVA,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Articolul dezvăluie aspecte teoretice și experimentale referitoare la reprezentările adolescenților și tinerilor despre valorile stilului existențial. Sunt prezentate argumente științifice care reflectă importanța adolescenței în formarea sistemului de valori, caracterizată prin vulnerabilitate și dorința de afirmare, ceea ce impune orientare adecvată pentru prevenirea riscurilor comportamentale și pentru promovarea dezvoltării personale și sociale. Rezultatele cercetării experimentale evidențiază prioritizarea respectului, învățării, creativității, curajului și familiei ca repere esențiale pentru afirmarea individualității și integrarea socială. Prin recomandările enunțate se subliniază necesitatea programelor educaționale și extrașcolare care să stimuleze curajul, creativitatea, reziliența și bunăstarea emoțională, să încurajeze reflecția etică și implicarea socială și să consolideze relația cu familia. Integrarea acestor valori în practici pedagogice va contribui la formarea unui stil existențial echilibrat și la dezvoltarea durabilă a adolescenților ca cetățeni autonomi și responsabili.

Cuvinte-cheie: *valori, stil existențial, axiologie, reprezentări, adolescenți.*

ADOLESCENTS' PERCEPTIONS OF EXISTENTIAL STYLE VALUE

The article reveals theoretical and experimental aspects related to adolescents' and young people's representations of existential style values. Scientific arguments are presented that reflect the importance of adolescence in the formation of the value system, characterized by vulnerability and the desire for affirmation, which requires appropriate guidance to prevent behavioral risks and promote personal and social development. The results of the experimental research highlight the prioritization of respect, learning, creativity, courage, and family as essential benchmarks for the affirmation of individuality and social integration. The recommendations emphasize the need for educational and extracurricular programs that stimulate courage, creativity, resilience, and emotional well-being, encourage ethical reflection and social involvement, and strengthen relationships withfamily. Integrating these values into pedagogical will contribute to the formation of a balanced existential style and the sustainable development of adolescents as autonomous and responsible citizens.

Keywords: *values, existential style, axiology, representations, adolescents.*

Introducere

Dinamica societății contemporane, marcată de criza educației și a valorilor, reclamă redefinirea dimensiunilor fundamentale ale calității vieții. În acest context, adolescența constituie o etapă esențială pentru formarea sistemului de valori ce ghidează dezvoltarea personală și integrarea socială. Vulnerabilitatea, nevoia de independență și dorința de afirmare caracteristice acestei vârste pot genera riscuri comportamentale și oportunități de evoluție, în funcție de orientarea și susținerea primite. Astfel, după cum susține V. Marian, viața adolescentului se configurează ca un proces continuu de adaptare la schimbările sociale, economice și culturale, fiind condiționată de asumarea unor modele valorice și comportamentale flexibile, care îi conferă șansa afirmării individualității în cadrul societății [9]. Criza globală a educației, resimțită de întreaga umanitate și de fiecare om, a modificat modul de raportare la viață, așa încât societatea este expresia crizei profunde a valorilor [5, p. 70].

Privită dintr-un alt punct de vedere, criza valorilor este determinată de insuficiența sau chiar absența unor modele externe inspirate din stilul existențial, acesta fiind o expresie a conștiinței. Un element suplimentar, care accentuează imperativul soluționării problemei în discuție, îl constituie realitatea națională în domeniul educației, aflată într-o perioadă de schimbări constante care poate condiționa efecte asupra dimensiunilor existenței. În sprijinul acestei idei se înscrie una dintre accepțiunile conceptului de *lifestyle*, care descrie stilurile de viață ca repere după care oamenii aleg să trăiască [3].

Relevanța cercetării se fundamentează pe prevederile documentelor normativ-reglatorii în domeniul educației. Astfel, idealul educațional expus în art. 6 al *Codului Educației al Republicii Moldova*, specifică clar viziunea anticipativă a personalității în devenire - „personalitate cu spirit de inițiativă, capabilă de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate". Principiile fundamentale ale educației, stipulate în art. 7 ale aceluiași document, impun ca educația să răspundă nevoilor de dezvoltare personală și socială, orientându-se spre finalități precum formarea unui sistem de valori și dezvoltarea competențelor-cheie necesare învățării pe tot parcursul vieții, în special a competențelor sociale și civice. Acestea asigură participarea activă a individului la viața comunitară și contribuie la bunăstarea personală [7].

Cadrul strategic pentru dezvoltarea educației în Republica Moldova este configurat în *Strategia de Dezvoltare „Educația 2030"*, fiind fundamentat axiologic pe valori democratice, sociale și culturale. Strategia promovează educația ca prioritate națională și ca resursă principală pentru dezvoltarea capitalului uman, pentru consolidarea identității și pentru integrarea europeană. Valorile fundamentale precum calitatea, echitatea, incluziunea, sustenabilitatea, cunoașterea și integritatea sunt promovate prin obiectivele strategice care orientează educația spre afirmarea demnității umane și spre crearea unei societăți bazate pe valori democratice și sustenabile [12].

Totodată, *Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030"* își propune drept obiectiv fundamental sporirea vizibilă a calității vieții, printr-o viziune centrată pe necesitățile populației și aliniată atât la Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030, cât și la Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, în vederea ridicării standardelor de trai [13].

Repere teoretice

Reflecția asupra valorilor, inițiată în filosofia Orientului Antic, a evoluat spre elaborarea unei teorii generale și a unui sistem axiologic, în cadrul căruia conceptul de valoare se definește ca o categorie fundamentală, cu structură multidimensională și aplicabilitate transdisciplinară. Astfel, în viziunea El. Macavei, „valoarea este exprimarea esenței creatoare a omului, obiectivată în produse materiale și spirituale; este obiectivarea idealurilor, aspirațiilor și a trebuințelor umane" [8, p. 20]. Referindu-se la semnificații, A. Petre menționează că valoarea este considerată o dispoziție inerentă a spiritului uman, o judecată care specifică un scop [11]. Potrivit autoarei D. Antoci, în adolescență, formarea orientărilor valorice este esențială, valorile ghidând atitudinile și comportamentele individului și acționând ca reglatori ai acțiunilor umane [2, p. 15].

Din această perspectivă, modificarea comportamentului pe parcursul vieții este condiționată de claritatea obiectivelor formulate, de intensitatea efortului și a perseverenței, precum și de nivelul atingerii scopurilor propuse. Eficiența personală se circumscrie unor domenii specifice de activitate, iar percepția acesteia, definită prin conceptul de autoeficacitate, desemnează evaluarea cognitivă a capacității individuale de a realiza cu succes o sarcină în raport cu un standard sau criteriu de performanță [6, p. 146].

În acest context, se poate afirma că diversitatea umană se reflectă în pluralitatea perspectivelor asupra existenței, configurate în raport cu complexitatea și dinamica provocărilor lumii contemporane.

În viziunea filosofului german F. W. Nietzsche, stilul existențial reprezintă expresia trăirii autentice și plenare a vieții, manifestată ca privilegiu al celor care își asumă existența în mod creator, reflectată în tipologiile apolinică și dionisiacă ale culturii grecești [10, p. 82].

Stilul existențial, conform lui Al. Adler, este ansamblul trăsăturilor și valorilor care definesc unicitatea individului, se formează în primii ani de viață prin putere creatoare internă și ghidează comportamentul în atingerea obiectivelor personale, fiind principalul reper al individualității și al relațiilor sociale [1, p. 91].

Din punctul de vedere al A. Bețivu, stilul existențial contemporan este circumscris de nevoile personale, de strategiile și competențele semnificative afirmate pentru satisfacerea acestora, ce permit exercitarea status-rolurilor și stabilirea priorităților, manifestate în conduita socială, ce reflectă năzuința spre idealuri concrete și sistemul individual al valorilor, principiile de viață, orientările specifice în soluționarea problemelor și arată nivelul de educație și cultură al persoanei, determinând integrarea, autoritatea și calitatea vieții omului ca reprezentant al unei categorii sociale [4, p. 40].

Autoarea a elaborat și a fundamentat științific *Modelul conceptual al stilului existențial contemporan* validat experimental prin *Programul strategic de formare a stilului existențial al adolescenților*. Modelul conceptual este structurat pe trei vectori: psihofiziologic, motivațional și social. Fiecare dintre vectorii modelului conceptual include indicatori, valori și descriptori, ce asigură un mare grad de flexibilitate, adecvanță și conformitate autodeterminării adolescenților prin racordarea sistemului de valori la nivelul unui stil de viață, definit și ca stil existențial, în acord cu cerințele contemporaneității [ibidem, p. 104].

Designul cercetării

Argumentele expuse au servit drept reper în proiectarea și realizarea unui studiu prin care am urmărit *scopul de a identifica reprezentările adolescenților privind valorile stilului existențial.*

Cercetarea s-a realizat în cadrul proiectului de cercetare și inovare *„Valorificarea blogului ca instrument de comunicare on-line pentru educația axiologică a adolescenților în perspectiva formării stilului existențial și dezvoltării durabile”* înscris în Registrul de stat al proiectelor din sfera științei și inovării cu cifrul 24.80012.0807.13SE, implementat ca rezultat al concursului național de proiecte de cercetare și inovare „Stimularea excelenței în cercetare 2024-2025”.

Metodele și instrumentele de cercetare aplicate au fost *chestionarea*, prin aplicarea Chestionarului pentru adolescenți și tineri „Valorile mele”, și *interviul de focus-grup*, realizat după aplicarea chestionarului.

Eșantionul experimental a fost constituit din 743 subiecți din Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul, Colegiul Pedagogic „Ion Creangă” din cadrul Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți, IP Colegiul Politehnic Bălți, IP Centrul de Excelență în Servicii și Prelucrarea Alimentelor din Bălți, Colegiul „Iulia Hașdeu” din Cahul, Colegiul „Alexei Mateevici” din Chișinău, Colegiul „Mihai Eminescu” din Soroca.

Analiza rezultatelor cercetării

Chestionarul pentru adolescenți și tineri „Valorile mele”, elaborat de membrii echipei de proiect, conține 6 secțiuni. În primele patru secțiuni respondenții trebuie să aleagă a câte trei valori din fiecare din cele 4 domenii: *apartenența la grupurile sociale din care fac parte, creșterea personală, impactul și recunoașterea socială, realizarea și autorealizarea.* În secțiunea a cincea, trebuie să evalueze cele 12 valori selectate pe o scară de la 1 la 10. În ultima secțiune trebuie să creeze top 5 valori în conformitate cu evaluarea realizată anterior.

Respondenții au primit următoarea instrucțiune: *„Dragi adolescenți și tineri! Acest chestionar este creat pentru a înțelege mai bine valorile și preferințele voastre legate de formarea stilului existențial și a modului în care percepeți dezvoltarea durabilă. Într-o lume aflată în continuă schimbare, valorile pe care le adoptăm și alegerile pe care le facem astăzi au un impact important asupra viitorului nostru și al planetei. Prin acest chestionar, dorim să aflăm cum percepeți voi concepte precum sustenabilitatea, responsabilitatea socială, echilibrul între nevoile personale și cele ale comunității, dar și ce factori influențează modul în care vă construiți stilul de viață și vă definiți scopurile. Răspunsurile voastre vor ajuta la conturarea unor strategii educaționale și sociale care să sprijine dezvoltarea unei generații conștiente și implicate în construirea unui viitor mai echilibrat și mai responsabil. Întrebările sunt destinate să exploreze gândurile și opiniile voastre în mod liber și sincer, iar toate informațiile vor fi tratate cu confidențialitate”.*

Primele două întrebări din chestionar au fost cu caracter general și s-au referit la gen și vârstă.

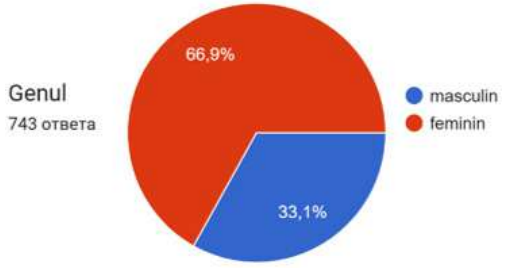

Figura 1. Distribuirea respondenților după criteriul de gen

Cea mai mare parte dintre participanții la chestionare (66,9%) o constituie persoanele de genul feminin.

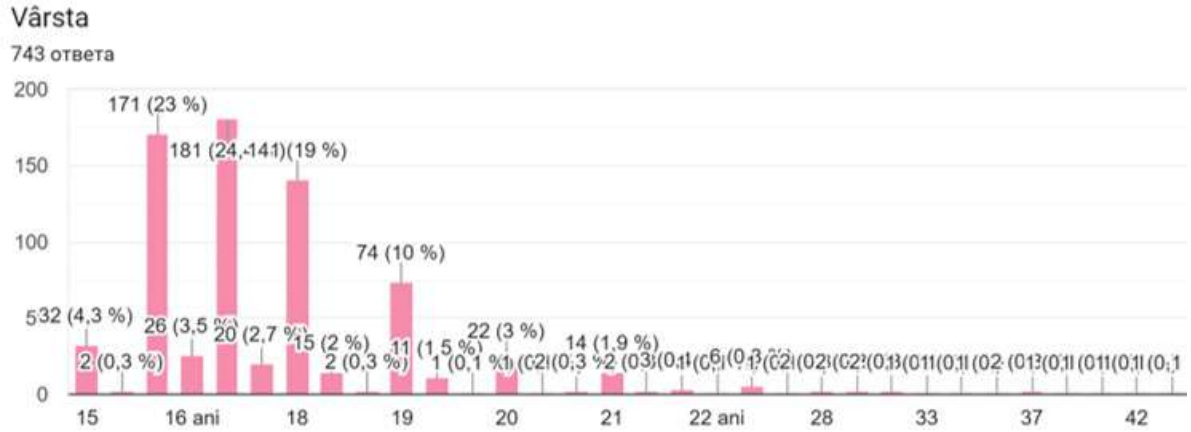

Figura 2. Distribuirea respondenților după criteriul vârstei

Analizând datele din figura 2, constatăm că cei mai cointeresați în completarea chestionarului au fost adolescenții cu vârsta cuprinsă între 16-18 ani.

Primul item a solicitat adolescenților selectarea a maxim trei valori din lista propusă care, în opinia lor, sunt relevante pentru apartenența la grupurile sociale din care fac parte.

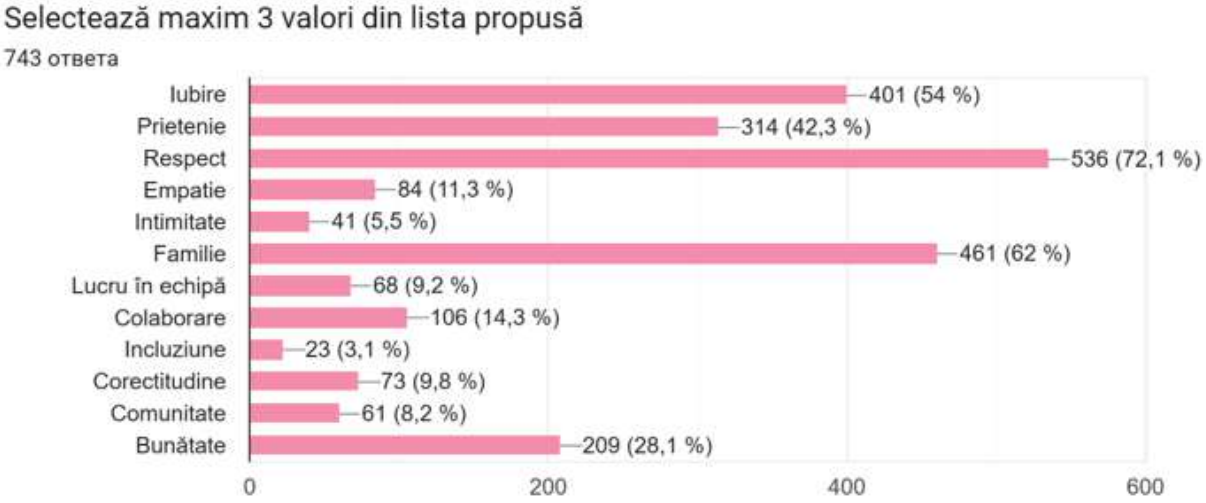

Figura 3. Reprezentările adolescenților privind valorile apartenenței la grupurile sociale din care fac parte

Analiza valorilor indicate de respondenți evidențiază *respectul* ca valoarea dominantă, selectată de 536 de persoane (72,1%), ceea ce îl plasează clar pe primul loc în ierarhie. Urmează *familia*, cu 461 de selectări (62%), și *iubirea*, cu 401 selectări (54%), subliniind importanța legăturilor primare și a conexiunilor emoționale în percepția participanților. *Prietenia* se află pe poziția a patra, cu 314 selectări (42,3%), urmată de *bunătate*, cu 209 selectări (28,1%).

Valorile cel mai puțin selectate sunt *incluziunea*, cu 23 de selectări (3,1%), și *intimitatea*, cu 41 de selectări (5,5%). Această distribuție sugerează că respondenții își concentrează atenția asupra valorilor fundamentale care asigură coeziunea și armonia relațiilor sociale. *Respectul* se impune ca element central al interacțiunilor, în timp ce *familia* și *iubirea* reflectă importanța relațiilor afective și de suport. Interesul relativ scăzut pentru *incluziune* și *intimitate* poate indica fie o percepție conform căreia acestea nu sunt valori de bază, fie faptul că ele sunt considerate implicite în cadrul valorilor majore, precum *respectul* sau *iubirea*.

În ansamblu, rezultatele subliniază orientarea adolescenților către construirea și menținerea unor relații sociale solide, bazate pe respect reciproc și conexiuni afective puternice.

Itemul doi s-a referit la selectarea a trei valori ce vizează creșterea personală.

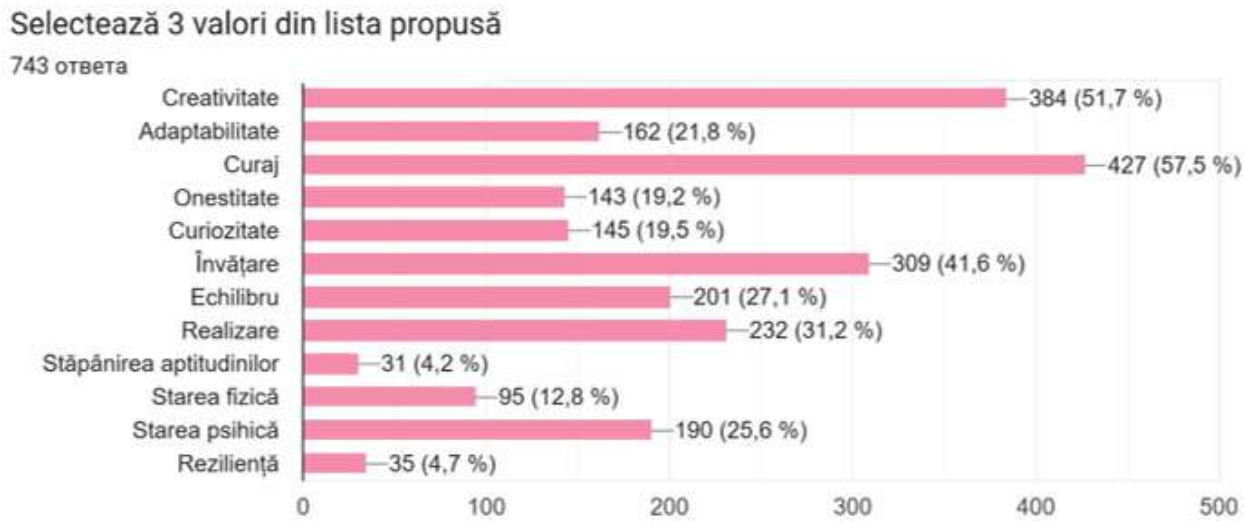

Figura 4. Reprezentările adolescenților privind valorile creșterii personale

Datele din figura 4 evidențiază dimensiunea individuală a valorilor accentul fiind pus pe procesul de creștere personală. Analiza cantitativă arată că *curajul* se află pe primul loc, cu 427 de selecții (57,5%), ceea ce reflectă o orientare pronunțată spre asumarea riscurilor și spre inițiativă personală. *Creativitatea*, aleasă de 384 de respondenți (51,7%), ocupă locul al doilea, subliniind deschiderea către inovație și exprimarea originală. Pe locul al treilea se situează *învățarea*, cu 309 selecții (41,6%), confirmând importanța dezvoltării continue și a acumulării de cunoștințe.

În zona intermediară se regăsesc *realizarea* (232 de selecții, 31,2%) și *echilibrul* (201 selecții, 27,1%), ceea ce sugerează că succesul personal și armonia interioară sunt percepute ca valori relevante, dar nu prioritare. În schimb, *stăpânirea aptitudinilor* (31 de selecții, 4,2%) și *reziliența* (35 de selecții, 4,7%) se află pe ultimele locuri, având o pondere foarte redusă.

Aceste rezultate indică faptul că respondenții asociază valoarea personală cu *acțiunea și creația*, plasând pe un plan secund capacitatea de a rezista în fața dificultăților. Această ierarhizare conturează un profil valoric în care *autonomia, originalitatea* și *autodepășirea* sunt esențiale.

Prin itemul trei s-a solicitat selectarea de către respondenți a trei valori din categoria impactului și recunoașterii sociale.

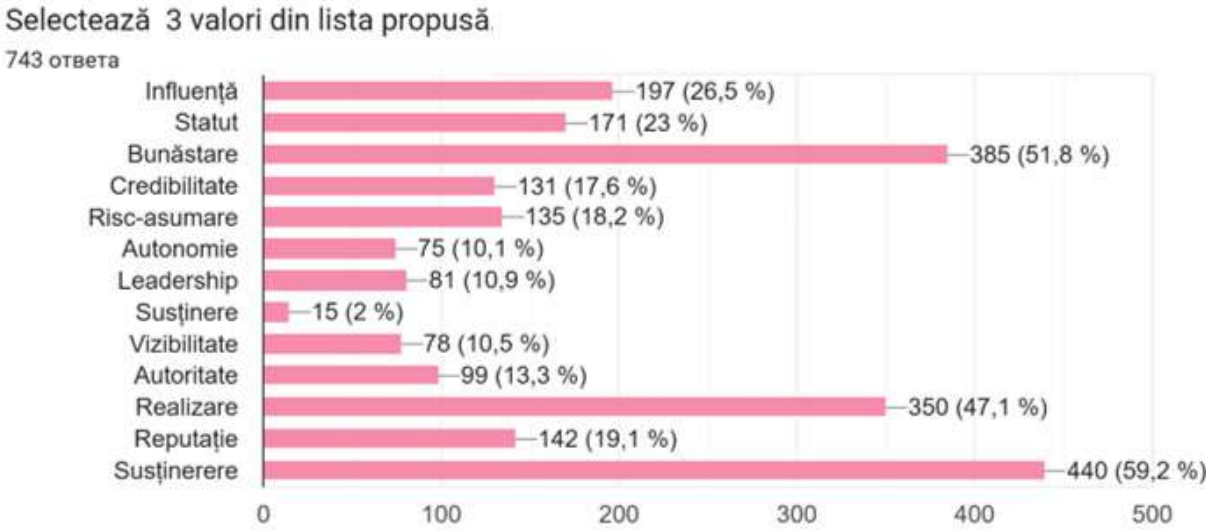

Figura 5. Reprezentările adolescenților privind valorile impactului și recunoașterii sociale

Figura 5 scoate în evidență valorile orientate către impactul și recunoașterea socială și reflectă modul în care respondenții definesc reușita personală și poziția socială.

Analiza cantitativă arată că *susținerea* este valoarea dominantă, cu 440 de selecții (59,2%), ceea ce indică o viziune colectivă asupra impactului și recunoașterii sociale, în care ajutorul reciproc și solidaritatea sunt esențiale. Urmează *bunăstarea* (385 de selecții, 51,8%), asociată cu echilibrul și calitatea vieții, și *realizarea* (350 de selecții, 47,1%), care subliniază importanța performanței și a atingerii obiectivelor. La polul opus, *influența* (197 de selecții, 26,5%) și *statutul* (171 de selecții, 23%) sunt semnificativ mai puțin valorizate, ceea ce denotă o distanțare față de ambițiile exclusiv legate de putere și prestigiu social. Valorile cu cele mai reduse ponderi sunt *autonomia* (75 de selecții, 10,1%) și vizibilitatea (78 de selecții, 10,5%).

Rezultatele conturează o orientare valorică în care impactul și recunoașterea socială nu se măsoară doar prin statut sau putere, ci prin sprijin reciproc, stare de bine și realizări personale concrete. Această configurație sugerează o perspectivă holistică și comunitară asupra succesului personal și social, unde contează mai mult armonia și solidaritatea decât individualismul, leadershipul sau controlul. În acest sens, respondenții par să acorde prioritate unui model incluziv de reușită, în care relațiile de sprijin și bunăstarea generală sunt mai importante decât recunoașterea socială formală sau dominanța personală.

Itemul patru a vizat selectarea a trei valori din categoria realizării și autorealizării.

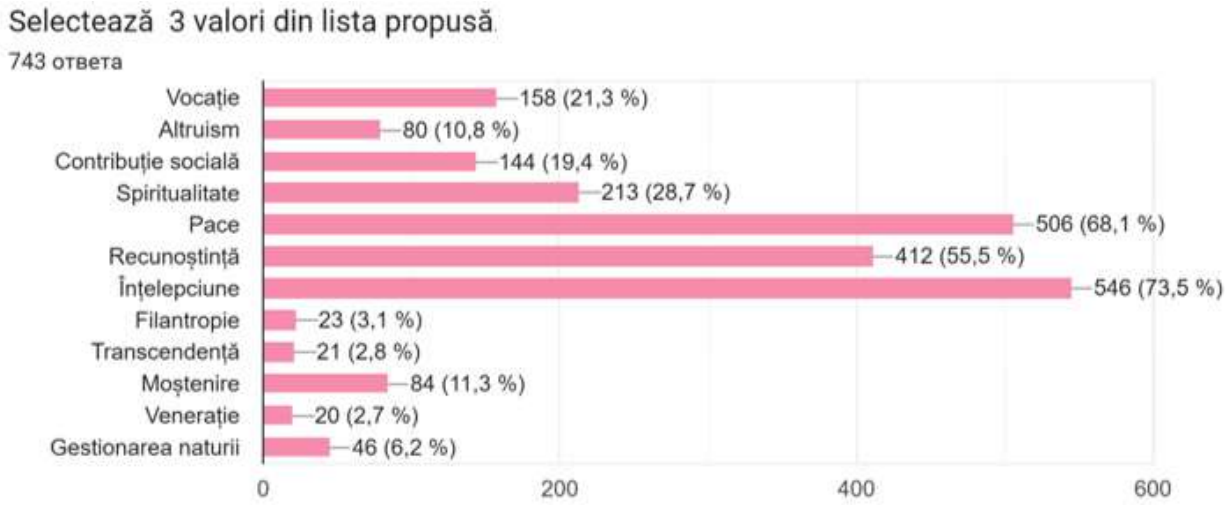

Figura 6. Reprezentările adolescenților privind valorile realizării și autorealizării

Datele reflectate în figura 6 se concentrează pe valorile asociate cu dimensiunea realizării și autorealizării, oferind o perspectivă asupra orientării respondenților către sens și profunzime existențială.

Analiza cantitativă arată că *înțelepciunea* este valoarea dominantă, fiind selectată de 546 de respondenți (73,5%), ceea ce relevă aprecierea pentru cunoaștere profundă, discernământ și înțelegerea vieții. Urmează *pacea*, cu 506 selecții (68,1%), care indică o nevoie puternică de armonie, atât interioară, cât și socială. Pe locul al treilea se află *recunoștința*, cu 412 selecții (55,5%), sugerând o valorizare a atitudinii pozitive și a recunoașterii meritelor și darurilor vieții.

La nivel mediu se regăsesc *spiritualitatea* (213 selecții, 28,7%) și *vocația* (158 selecții, 21,3%), care, deși importante, nu constituie priorități majore pentru majoritatea respondenților. Valorile cu cea mai mică pondere sunt *transcendența* (21 selecții, 2,8%) și *filantropia* (23 selecții, 3,1%), ceea ce arată o distanțare față de dimensiunile abstracte sau de implicarea activă în binele colectiv.

În baza celor relatate, deducem că rezultatele evidențiază o orientare valorică centrată pe *căutarea sensului interior și a echilibrului*. Prioritatea acordată *înțelepciunii* și *păcii* indică faptul că respondenții consideră cunoașterea profundă și liniștea sufletească drept cele mai înalte aspirații. Prezența *recunoștinței* în topul preferințelor confirmă această tendință, accentuând dimensiunea unei stări interioare pozitive, marcate de apreciere și recunoaștere. În contrast, interesul redus pentru *filantropie* și *transcendență* sugerează că dimensiunea altruistă sau abstract-metafizică are o relevanță scăzută, respondenții concentrându-se mai degrabă pe valori concrete, introspective și orientate spre echilibru personal și social.

Prin itemul cinci s-a solicitat aprecierea a 12 valori selectate individual (la itemii precedenți) pe o scală de la 1 la 10, unde 10 reprezintă importanța maximă (valoarea considerată esențială și indispensabilă), iar

1 reprezintă importanța minimă (valoarea considerată puțin relevantă sau marginală). Rezultatele aprecierii sunt reflectate în Tabelul 1.

Tabelul 1. Aprecierea valorilor în viziunea adolescenților și tinerilor

Valoarea	Respectul	Familia	Iubirea	Curajul	Creativitatea	Învățarea	Susținerea	Bunăstarea	Realizarea	Înțelepciunea	Pacea	Recunoștința
Aprecierea	10	9	8	9	10	10	8	9	9	7	8	7

Analiza rezultatelor aprecierii de către respondenți a valorilor denotă că valorile apreciate cu scor maxim (10) sunt *respectul, creativitatea* și *învățarea*, ceea ce indică faptul că adolescenții și tinerii le consideră esențiale pentru viața lor. Cea mai mare parte dintre valori au fost apreciate moderat: *familia* (9), *curajul* (9), *susținerea* (8), *bunăstarea* (9), *realizarea* (9), *iubirea* (8), *pacea* (8), Aceste valori arată preocupări pentru relațiile personale, echilibrul emoțional și realizarea de sine. Au fost și valorile cu apreciere mai redusă: *înțelepciunea* (7) și *recunoștința* (7). Aceste valori, deși importante, sunt percepute ca mai puțin urgente sau mai puțin relevante în raport cu nevoile și preocupările adolescenților, comparativ cu valorile legate de succes personal, familie și învățare.

Ne bucură faptul că există o tendință clară de valorizare a relațiilor și dezvoltării personale, indicată de scorurile mari pentru *respectul, familia, învățarea* și *creativitatea*. Valorile care implică reflecție morală și recunoștință (*înțelepciunea, recunoștința*) sunt mai puțin prioritare, ceea ce poate reflecta specificul etapei adolescenței și al tineretului caracterizat prin focus pe identitate, autonomie și experiențe concrete.

În ansamblu, tinerii combină valorile sociale (*respectul, familia, iubirea*) cu valori de dezvoltare personală și autonomie (*învățarea, creativitatea, curajul, realizarea*).

Ultimul item a solicitat respondenților ordonarea top cinci valori, în dependență de aprecierea realizată la itemul precedent.

Tabelul 2. Ierarhizarea valorilor în viziunea adolescenților și tinerilor

Locul	I	II	III	IV	V
Valori	Respectul	Învățarea	Creativitatea	Curajul	Familia

Adolescenții consideră *respectul, învățarea, creativitatea, curajul* și *familia* drept cele mai importante valori pentru că ele îi ajută să se dezvolte personal și social. *Respectul* asigură relații sănătoase cu colegii și profesorii, *învățarea* le oferă cunoștințe și autonomie, *creativitatea* le permite să se exprime și să găsească soluții originale, *curajul* îi ajută să înfrunte provocările și să învețe din experiențe noi, iar *familia* le oferă sprijin emoțional și stabilitate, fiind baza care le permite să crească în siguranță și să își urmeze aspirațiile.

După analiza rezultatelor chestionării adolescenților și tinerilor, am realizat un ***interviu de focus-grup*** (în format mixt) pentru a obține informații aprofundate despre opiniile, atitudinile, percepțiile și experiențele adolescenților și tinerilor față de valorile stilului existențial. Întrebările au fost planificate din timp, dar discuția a evoluat liber, pentru a permite apariția unor subiecte neașteptate, dar relevante.

În timpul interviului de focus-grup am reușit să constatăm că respondenții simt că anumite valori le definesc parcursul și atitudinea în viața universitară și personală. În viziunea lor, *respectul* este esențial, deoarece relațiile bune cu colegii și profesorii îi ajută să se integrez și să învețe mai eficient; *învățarea* și *creativitatea* sunt punctele lor forte și prioritare, deoarece își doresc să găsească soluții originale, să exploreze domeniul lor și să înțeleagă profund ceea ce studiază; *curajul* este indispensabil, deoarece fără el nu ar putea să încerce lucruri noi, să participe la proiecte sau să facă față provocărilor; *familia* rămâne un sprijin important, chiar dacă încearcă să devină independenți și să-și asume responsabilități noi.

De asemenea, au menționat că și celelalte valori sunt destul de importante. *Iubirea* este relevantă pen-

tru echilibrul emoțional, dar prioritatea lor în această perioadă este dezvoltarea personală și academică. Studenții și-au dat seama că *susținerea* prietenilor și a celor apropiați îi ajută să treacă mai ușor peste momentele dificile; *bunăstarea* este vitală pentru a putea performa; *realizarea* îi motivează, pentru că își doresc rezultate vizibile și simt că progresul contează; *înțelepciunea*, deși importantă, o percep mai degrabă ca pe un obiectiv pe termen lung și au motivat că se dezvoltă treptat; *pacea* și *recunoștința* sunt importante pentru starea interioară și relațiile cu ceilalți, dar, au susținut că la început de facultate accentul lor este pe acțiune și dezvoltare. Per ansamblu, valorile adolescenților și tinerilor prioritizează acțiunea, cunoașterea și relațiile de respect și sprijin, echilibrate cu dorința de pace interioară și recunoștință, reflectând o viziune echilibrată între performanță, autonomie și armonie personală.

Deci, constatăm că există o coerență notabilă între valorile alese (top 5: *respect, învățare, creativitate, curaj, familie*) și scorurile de apreciere maximă acordate, confirmate ulterior prin discuțiile din interviul de focus-grup. Această convergență demonstrează o viziune clară și asumată a adolescenților privind valorile esențiale care le ghidează parcursul în viața personală și universitară, punând accentul pe autodezvoltare, autonomie și relații de sprijin.

Concluzii și recomandări

Adolescența reprezintă o etapă esențială în formarea sistemului de valori, caracterizată prin vulnerabilitate și dorința de afirmare a tinerilor, care necesită o orientare și o susținere adecvată pentru prevenirea riscurilor comportamentale și valorificarea oportunităților de dezvoltare personală și socială. În acest context, criza educației și a valorilor, resimțită la nivel global și național, subliniază importanța redefinirii dimensiunilor calității vieții și a integrării unor modele valorice flexibile, menite să sprijine afirmarea individualității și participarea activă în societate. Valorile constituie fundamentul orientării comportamentale și al dezvoltării personale, ce reflectă esența creatoare a individului și influențează percepția autoeficacității, claritatea obiectivelor și modul în care acestea sunt atinse. În acest cadru, stilul existențial, structurat pe vectorii psihofiziologic, motivațional și social, reflectă unicitatea fiecărei persoane și modul în care valorile personale contribuie la calitatea vieții, afirmarea individualității și integrarea socială a adolescenților.

Adolescenții și tinerii prioritizează valorile care sprijină dezvoltarea personală și socială, evidențiind respectul, învățarea, creativitatea, curajul și familia ca repere esențiale pentru afirmarea individualității și integrarea în comunitate. Valorile legate de apartenența la grupuri sociale și sprijinul emoțional, precum respectul, familia și iubirea, sunt considerate fundamentale pentru construirea relațiilor armonioase și pentru menținerea coeziunii sociale. Dezvoltarea personală și autonomia sunt susținute în mod clar prin valorile curaj, creativitate și învățare, ceea ce indică orientarea adolescenților către asumarea riscurilor, inițiativă personală și explorarea cunoașterii. În schimb, valorile cu caracter abstract sau altruist, cum ar fi înțelepciunea, recunoștința, filantropia și transcendența, deși apreciate, ocupă un loc secundar în percepția adolescenților, reflectând specificul etapei de viață axat mai mult pe experiențe concrete, realizări personale și consolidarea identității individuale.

În baza celor expuse, recomandăm dezvoltarea programelor școlare și extrașcolare care să promoveze valorile fundamentale pentru adolescenți, cum sunt respectul și iubirea, ca bază a relațiilor armonioase și a coeziunii sociale. Este esențial ca metodologiile didactice să stimuleze curajul și creativitatea prin sarcini deschise, proiecte inovatoare și contexte de asumare a riscurilor moderate, consolidând, astfel, orientarea tinerilor către acțiune, inițiativă și explorarea cunoașterii. În paralel, programele educaționale trebuie să încurajeze dezvoltarea rezilienței și stăpânirea aptitudinilor, valori percepute mai puțin prioritar de adolescenți, pentru a echilibra dorința de acțiune cu capacitatea de a face față dificultăților și de a dobândi expertiză. Totodată, promovarea bunăstării fizice, emoționale și psihice trebuie integrată în politicile școlare și universitare, recunoscând echilibrul personal ca element esențial pentru performanță și dezvoltare armonioasă.

Este important, de asemenea, ca programele de leadership și dezvoltare personală să fie orientate spre susținerea reciprocă și mentorat, punând accent pe cooperare și impact pozitiv în comunitate. Valorile legate de pace, recunoștință și înțelepciune trebuie promovate prin practici de reflecție, jurnal al recunoștinței și sesiuni de dezbatere etică, astfel încât tinerii să înțeleagă relevanța lor în luarea deciziilor și în construirea unei stări interioare echilibrate. Tot aici se înscriu și experiențele de voluntariat centrate pe filantropie și

proiectele cu impact local vizibil, care contribuie la consolidarea sentimentului de responsabilitate socială și la aprecierea valorilor altruiste. Relația cu familia trebuie menținută și consolidată prin evenimente și activități care să încurajeze comunicarea și sprijinul reciproc, recunoscând familia ca reper de siguranță și stabilitate.

În final, toate inițiativele educaționale și sociale trebuie să fie aliniate la valorile internaționale, europene, naționale și locale pentru a facilita formarea unui sistem de valori coerent, care să faciliteze dezvoltarea durabilă și afirmarea tinerilor ca cetățeni responsabili și autonomi.

Referințe bibliografice:

1. ADLER, A. *Cunoașterea omului*. București: IRI, 1996. 138 p. ISBN 973-9722-96-2
2. ANTOCI, D. *Teoria și metodologia formării orientării valorice a adolescenților și tinerilor*. Chișinău: Print-Caro, 2020. 220 p. ISBN 978-9975-56-811-1
3. BELL, D., HOLLOWS, J. Making sense of ordinary lifestyles. In: *David Bell și Joanne Hollows (eds). Ordinary lifestyles. Popular media, consumption and taste*. Berkshire: Open University Press, 2005. https://doi.org/10.1177/14695405070070020605
4. BEȚIVU, A. *Stilul existențial: paradigmă și transfigurări axiologice. Monografie.* Bălți: Tipografia din Bălți, 2022. 202 p. ISBN 978-9975-161-03-9
5. CALLO, T. *Pedagogia practică a atitudinilor*. Chișinău: Litera, 2014. 240 p. ISBN 978-9975-74-340-2
6. CHELCEA, S. *Psihosociologie. Teorii, cercetări, aplicații*. Iași: Polirom, 2008. 424 p. ISBN 978-973-46-0868-3
7. *Codul Educației al Republicii Moldova*: nr. 152 din 17.07.2014. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110112&lang=ro
8. MACAVEI, E. *Tratat de pedagogie: propedeutica*. București: Aramis, 2007. 255 p. ISBN 973-8294-00-2
9. MARIAN, V. *Stilurile de viață în România postcomunistă. Ce modele comportamentale adoptăm și de ce*. Iași: Lumen, 2010. 231 p. ISBN 978-973-166-238-1
10. NIETZSCHE, F. *Dincolo de bine și de rău. Preludiu la o filozofie a viitorului*. București: Humanitas, 1992. 224 p. ISBN: 973-28-0274-x
11. PETRE, A. *Filosofia valorii*. București: Fundația Regele Mihai I, 1945. 239 p.
12. *Strategia de Dezvoltare „Educația 2030”.* Aprobată prin HG Nr. 114 din 07.03.2023. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136600&lang=ro
13. *Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”.* Lege nr. 315 din 17.11.2022. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro

Date despre autori:

Aurelia BEȚIVU, doctor, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
ORCID: 0000-0002-5913-0577
E-mail: aurelia.betivu@usarb.md

Tatiana ȘOVA, doctor, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
ORCID: 0000-0002-4852-3148
E-mail: tatiana.sova@usarb.md

Prezentat: 30.09.2025